

RESUME

Resumeet er inddelt i følgende afsnit:

- Konjunkturvurdering og aktuel økonomisk politik, kapitel I
- Konjunkturer og finanspolitik, kapitel II
- Dansk arbejdsmarkedspolitik efter år 2000, kapitel III

Konjunkturvurdering og aktuel økonomisk politik

Væksten har toppet

Væksten i BNP i Danmark var over 3 pct. i 2005 og 2006, men ventes at aftage til ca. 1½ pct. i de kommende år. I anden halvdel af 2006 faldt væksten, hvilket især skyldes en afdæmpning i det private forbrug. En række indikatorer tyder på, at den lavere vækst i det private forbrug er fortsat ind i 2007. Det ventes dog, at forbrugsvæksten igen vil tage til som følge af det høje niveau for de private formuer, der er et resultat af de senere års markante stigninger i huspriserne. De senere års høje vækst på de danske eksportmarkeder, som i særlig grad skyldes en høj vækst i Sverige og Tyskland, ventes i fremskrivningen at aftage i takt med, at væksten på eksportmarkederne normaliseres.

Ledigheden har nået bunden

Ledigheden nåede ved udgangen af 2006 ned på knap 110.000 personer, hvilket vurderes at være ca. 30.000 personer under det strukturelle niveau. Da efterspørgslen forventes at ligge på et relativt højt niveau de kommende år, ventes ledigheden at forblive i omegnen af dette niveau i de nærmeste år, dog med en svag tendens til stigning. Lønstigningstakten ventes at tiltage til ca. 4½ pct. i de kommende år. De højere lønstigninger skal ses i lyset af det stramme arbejdsmarked og de indgåede overenskomster, der særligt på normallønsområdet resulterede i aftaler om relativt høje lønstigningstakter.

Tiltagende lønstigninger

Resumeet er færdigredigeret den 14. maj 2007.

Indenlandsk inflationspres	I de seneste år har stigningen i forbrugerpriserne ligget på godt 2 pct. I de kommende år ventes de indenlandske omkostninger at tiltage i takt med en øget lønstigningstakt, og inflationen forventes således at stige til 2¼ pct. i slutningen af prognoseperioden.
Beskæftigelsen meget høj	Den kraftige stigning i beskæftigelsen fortsatte igennem 2006, hvilket bragte beskæftigelsen op på et historisk højt niveau ved indgangen til 2007. Den kraftige stigning i beskæftigelsen havde som modstykke, at stigningen i timeproduktiviteten kun blev ¾ pct. i 2006, og i 2007 ventes timeproduktiviteten at stagnere. I de kommende år ventes det, at produktiviteten vil stige svarende til den seneste historiske trend på knap 1½ pct.
Arbejdsstyrken på et højt niveau bl.a. pga. udenlandsk arbejdskraft	Den kraftige stigning i beskæftigelsen har været mulig, fordi arbejdsstyrken er vokset kraftigt i de seneste år, og det er bl.a. sket ved tilgang af udenlandsk arbejdskraft. Samtidig er den gennemsnitlige arbejdstid steget. I lyset af den gunstige konjunktursituation ventes tendensen til stigende arbejdsstyrke og arbejdstid at fortsætte i de kommende år, om end i et langsommere tempo. Hvis tilgangen af udenlandsk arbejdskraft eller stigningen i den gennemsnitlige arbejdstid bliver større end antaget i prognosen, vil det betyde, at produktionen kan vokse hurtigere end stigningen i produktiviteten.
Høj importvækst	Stigningen i efterspørgslen har været større end stigningen i produktionen. Den kraftige efterspørgselsvækst er derfor i vid udstrækning blevet tilfredsstillet af en øget import. Det ventes også, at efterspørgselsvæksten vil overstige væksten i dansk produktion i de kommende år, men i takt med at væksten i efterspørgslen aftager, forventes også væksten i importen at aftage.
Betalingsbalanceoverskuddet falder	Importen ventes i hele perioden at vokse kraftigere end eksporten, hvilket resulterer i, at overskuddet på betalingsbalancen i prognoseperioden falder fra knap 40 mia. kr. i 2006 til ca. 10 mia. kr. i 2009.

Begrænset mulighed for at øge produktionen yderligere

Det vurderes, at dansk økonomi befinder sig tæt på kapacitetsgrænsen. Muligheden for at øge produktionen ved øget beskæftigelse, enten via en lavere ledighed eller et øget arbejdsudbud, vurderes derfor at være begrænset uden nye tiltag i arbejdsmarkeds- og skattepolitikken eller en øget tilgang af udenlandsk arbejdskraft. En kraftigere stigning i efterspørgslen end forventet indebærer derfor en reel risiko for lønstigninger, der er højere end i denne prognose. Der er dermed en risiko for, at den nuværende højkonjunktur vil blive fulgt af en længerevarende periode med lav vækst og stigende ledighed.

Prognosens hovedtal

	2005	2006	2007	2008	2009
BNP-vækst (pct.)	3,1	3,2	1,8	1,4	1,4
Offentlig saldo (mia. kr.)	72	69	66	59	56
Betalingsbalance (mia. kr.)	59	39	30	23	10
Ledighed (1.000 pers.)	157	124	106	110	114
Beskæftigelsesændring (1.000 pers.)	19	52	35	-5	-5
Stigning i lønomkostninger (pct.)	2,7	3,1	4,3	4,5	4,5
Inflation (pct.)	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2

Anm.: Inflationen er opgjort som væksten i deflatoren for det private forbrug.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Aktuel økonomisk politik

Behov for hurtig styrkelse af arbejdsudbuddet

På kort sigt indebærer den fortsatte mangel på arbejdskraft en betydelig risikofaktor i dansk økonomi. Der er derfor brug for tiltag, der hurtigt kan øge arbejdsudbuddet eller reducere strukturledigheden. I kapitel III præsenteres en række forslag til ændringer i arbejdsmarkedspolitikken, der skønnes at kunne reducere strukturledigheden med ca. 35.000 personer. Effekterne af disse forslag vil ikke slå fuldt igennem på kort sigt, men vil dog klart medvirke til at mindske det aktuelle pres på arbejdsmarkedet. Derudover er der, som påpeget i kapitel III, mulighed for at øge arbejdsudbuddet gennem øget import af arbejdskraft blandt andet

ved en hurtig afvikling af østaftalen og gennem et målrettet beskæftigelsesfradrag til de ældre på arbejdsmarkedet.

Behov for finanspolitisk stramning i 2008, hvis arbejdsudbuddet ikke forøges

Finanspolitikken har de seneste år bidraget til væksten i efterspørgslen. Også i de kommende år vil kombinationen af skattestoppet og en relativt høj vækst i de offentlige udgifter stimulere den økonomiske aktivitet, om end i mindre grad end i de senere år. Den planlagte finanspolitik bidrager dermed ikke til at mindske risikoen for, at de seneste års højkonjunktur ender i en overophedning, snarere tværtimod. Såfremt der ikke er politisk vilje til at gennemføre arbejdsmarkedspolitiske tiltag, der på kort sigt kan øge arbejdsudbuddet mærkbart, vil der derfor være behov for en væsentlig finanspolitisk stramning i finansloven for 2008. På baggrund af analyserne i kapitel II anbefales det i givet fald, at finanspolitikken bidrager til en afdæmpning af væksten svarende til en finanseffekt på mellem $-\frac{1}{4}$ og $-\frac{1}{2}$ pct.point i 2008.

SP et usikkert instrument

Regeringen har sammen med Dansk Folkeparti aftalt, at de i 2007 vil drøfte, om suspensionen af den Særlige Pensionsopsparing (SP) skal videreføres. På baggrund af den aktuelle konjunktursituation antages det i prognosen, at SP vil blive genindført fra 2008. SP blev oprindeligt indført som en del af et konjunkturstabiliserende indgreb, og suspensionen af SP i 2004 i forbindelse med forårspakken var ligeledes begrundet med ønsket om at stabilisere konjunkturerne. I lyset af behovet for en finanspolitisk stramning er det vanskeligt at kritisere en genindførelse af SP, som isoleret set skønnes at dæmpe væksten med omkring 0,1 pct.point i 2008. Generelt forekommer ændringer i pensionssystemet dog langt fra oplagte som konjunkturregulerende instrument. Hvis suspensionen af den Særlige Pensionsopsparing ikke ophæves, forøges behovet for andre finanspolitiske stramninger.

Uheldig nedsættelse af arbejdsmarkedsbidragssatsen

I henhold til den nuværende lov om arbejdsmarkedsfonden skal arbejdsmarkedsbidragssatsen nedsættes, hvis fonden udviser overskud ved fremlæggelsen af forslag til finanslov for det kommende år. I nærværende konjunkturvurdering skønnes det, at der vil blive et overskud i 2008, hvilket indebærer, at arbejdsmarkedsbidragssatsen skal nedsættes

fra 8,0 til 7,8 pct., svarende til en forværring af de offentlige finanser på knap 2 mia. kr. En sådan lempelse af finanspolitikken er uheldig i den nuværende konjunktursituation.

Øremærkningen af arbejdsmarkedsbidraget bør afskaffes

Der synes ikke at være gode argumenter for øremærkningen af arbejdsmarkedsbidragssatsen. Den nuværende konstruktion indebærer, at finanspolitikken bliver konjunkturmedløbende og dermed destabiliserende. Samtidig indebærer konstruktionen, at strukturreformer af f.eks. efterlønsordningen eller reglerne for førtidspension utilsigtet kan medføre, at arbejdsmarkedsbidragssatsen skal sænkes. Det anbefales derfor, at øremærkningen af arbejdsmarkedsbidraget afskaffes. I forhold til ønsket om at øge arbejdsstyrken er nedsættelser af arbejdsmarkedsbidraget i øvrigt langt mindre effektive end målrettede nedsættelser af marginals-katten eller et øget beskæftigelsesfradrag.

Demografien presser de offentlige finanser ...

... og giver udsigt til lav vækst

Befolkningens sammensætning vil i de kommende år gradvis blive ændret, således at der bliver flere pensionister og færre i den erhvervsaktive alder. Denne befolkningsudvikling fører til en gradvis, men systematisk tendens til forværring af den offentlige sektors saldo i de kommende årtier, jf. *Dansk Økonomi, efterår 2006*. Samtidig indebærer den demografiske udvikling sammen med en relativt svag produktivitetsudvikling, at væksten i dansk økonomi sandsynligvis bliver væsentligt lavere end i flere af de lande, som Danmark normalt sammenlignes med, og også mærkbart lavere, end vi historisk har været vant til.

Behov for ny mellemfristet plan:

På denne baggrund bør en ny mellemfristet plan for dansk økonomi frem mod 2020 indeholde målsætninger for væksten i arbejdsstyrken såvel som målsætninger for udgifts- og skattepolitikken. De angivne målsætninger bør løbende følges op af konkret angivelse af de midler, der skal anvendes for at nå målene.

Mål for de samlede offentlige udgifter

Den nuværende styring efter den reale vækst i de offentlige serviceudgifter bør erstattes af et bredere styringsmål, der inkluderer såvel serviceudgifter som overførselsindkomster. Planen bør derfor indeholde pejlemærker for de offentlige udgifters andel af BNP i løbende priser. På indtægtsiden bør der ske en ophævelse af skattestopets nominalprincip,

der medfører en gradvis udhuling af indtægterne fra punkt-afgifter og ejendomsværdiskat.

Ny plan bør også indeholde mål for beskæftigelsen ...

Den ny mellemfristede plan bør, som nævnt, også indeholde målsætninger for væksten i arbejdsstyrken både kvantitativt og kvalitativt. En forøgelse af den effektive arbejdsstyrke kan ske gennem et større antal personer i arbejdsstyrken, en højere gennemsnitlig arbejdstid eller gennem højere produktivitet som følge af øget forskning og uddannelse. Målsætninger for arbejdsstyrken kan gennem en stigende beskæftigelse muliggøre en højere vækst i indkomsten pr. indbygger, hvilket vil bidrage til et fortsat højt velstandsniveau i internationalt perspektiv. Samtidig vil højere beskæftigelse skabe et finanspolitisk råderum, der gør det muligt enten at lempe kravene til udgiftsvæksten eller at gennemføre skattelettelser. Hvis det økonomiske råderum ønskes anvendt til skattelettelser, vil lempelser af marginalskatten formentlig være det instrument, som vil have størst virkning på det effektive arbejdsudbud. Et større arbejdsudbud som følge af en lavere skat vil yderligere bidrage til det finanspolitiske råderum.

... som kan skabe råderum for lavere skatter eller bedre service

Stigende udgiftspres i den offentlige sektor ...

En væsentlig udfordring i de kommende år vil dog under alle omstændigheder være at begrænse væksten i de offentlige udgifter. Der er en række forhold, som gør, at væksten i de offentlige udgifter vil tendere til at stige fremover. For det første trækker den demografiske udvikling i retning af stigende udgifter til blandt andet sundhed og pleje. For det andet er der en tendens til, at produktivitetstigningerne i produktionen af nogle af de ydelser, der i Danmark typisk produceres i den offentlige sektor, er lavere end i økonomien generelt. Her tænkes ikke mindst på pleje og pasning. Endelig for det tredje er det meget tænkeligt, at befolkningens krav og ønsker til service inden for f.eks. uddannelse, sundhed og pleje stiger hastigere end efterspørgslen efter andre typer af varer og tjenesteydelser. Alle disse forhold trækker i retning af, at udgifterne til det offentlige forbrug vil udgøre en stigende andel af den samlede økonomi i fremtiden. Hvis dette pres ikke skal slå ud i en stigning i skattetrykket, stilles selvsagt store krav til den løbende styring af udgifterne og effektiviteten i den offentlige sektor.

... stiller krav om effektivitet

Kvalitetsreform kan øge effektiviteten ...

... bl.a. igennem udlicitering og benchmarking

Som led i at imødegå denne udfordring forberedes i øjeblikket en kvalitetsreform. Den erklærede målsætning er at øge kvaliteten i den offentlige service uden at øge de offentlige udgifter. Der er næppe tvivl om, at der er et potentiale for at forbedre effektiviteten i den offentlige sektor, bl.a. igennem øget brug af målestokskonkurrence (benchmarking) og øget samspil med den private sektor, herunder udlicitering, jf. *Dansk Økonomi, forår 2004*. Sammenlægningen af kommuner i forbindelse med strukturreformen indebærer ganske givet også muligheder for at høste effektivitetsgevinster.

Mislykket kvalitetsreform værre end ingen kvalitetsreform

Det er dog en stor udfordring løbende at øge kvaliteten i den offentlige sektor uden at øge de offentlige udgifter. Hvis det ikke lykkes at øge effektiviteten, må en opfyldelse af forventningerne om forbedret kvalitet uundgåeligt slå ud i højere udgifter. En mislykket kvalitetsreform udgør dermed en fare for den finanspolitiske holdbarhed.

Konjunkturer og finanspolitik

Konjunkturerne påvirker os alle

Den økonomiske aktivitet varierer kraftigt over tid. I højkonjunkturer er virksomhedernes behov for arbejdskraft og kapital stort, mens det i lavkonjunkturer er mindre end normalt. Konjunktursvingninger påvirker befolkningen på en lang række områder. Overvejende er disse påvirkninger negative, og derfor undersøger rapportens kapitel II, hvorvidt finanspolitikken kan og bør afbøde nogle af økonomiens udsving.

Udsving skaber usikkerhed og forhindrer fuld kapacitetsudnyttelse

Lønmodtagerne påvirkes direkte af økonomiens udsving, da det i visse perioder er mere vanskeligt at finde og opretholde beskæftigelse end i andre. Perioder med arbejdsløshed fører for den enkelte til tab af indkomst. Langvarige tilbageslag kan medføre tab af kvalifikationer blandt de ledighedsberørte og fastlåse dem i ledighed. Herudover forårsager udsvingene usikkerhed, der besværliggør virksomheders og husholdningers planlægning af investeringer og forbrug. På samfundsmæssigt plan har konjunkturtilbageslag også konsekvenser, idet arbejdsløshed repræsenterer spildte ressourcer og dermed tabt velstand.

Det kan også gå for hurtigt

Et mål med stabiliseringspolitikken er således at styre økonomien uden om dybe lavkonjunkturer, og – hvis økonomien *er* havnet i en lavkonjunktur – at sørge for, at vejen tilbage mod en normal konjunktursituation forløber hurtigere og mindre smertefuldt end ellers. Erfaringen viser imidlertid også, at stærke højkonjunkturer med meget lav ledighed kan fremkalde høje løn- og prisstigninger, der svækker konkurrenceevnen og i sidste ende fører til langvarige lavkonjunkturer. Derfor er en målsætning med stabiliseringspolitikken også at tage toppen af et opsving, så det ikke efterfølgende udvikler sig til en længerevarende lavkonjunktur.

Resultater

Analyserne i kapitlet viser, at det i et vist omfang er muligt at stabilisere økonomien ved hjælp af en aktiv konjunkturmodløbende finanspolitik. Konkret giver analyserne anledning til følgende konklusioner og anbefalinger vedrørende finanspolitikken som konjunkturpolitisk instrument:

- I tilfælde af et “output-gap” (forskellen mellem faktisk og “normalt” BNP) på 1 pct. anbefales som udgangspunkt en modgående finanseffekt i størrelsesordenen ¼ pct.point. Dette indebærer ikke blot lempelser i lavkonjunkturer, men også stramminger i højkonjunkturer
- En sådan moderat finanspolitisk reaktion kan reducere udsving i beskæftigelse og BNP med op til ⅓. En for aktiv finanspolitik kan derimod indebære, at udsvingene i økonomien forøges
- Hvis der er tegn på, at en uligevægt skyldes midlertidige ændringer på økonomiens udbudsside, bør finanspolitikken normalt ikke søge at modvirke uligevægten
- *Fine-tuning* skal undgås: Finanspolitikken bør ikke søge at imødegå beskedne ubalancer, dvs. situationer hvor produktionen ligger mindre end 1 pct. fra sit normale niveau
- Gevinsterne ved at føre en aktiv finanspolitik begrænses bl.a. af følgende forhold:
 - Der vil i praksis være usikkerhed om konjunktursituationen. Det indebærer en betydelig risiko for, at finanspolitikken reagerer uhensigtsmæssigt, særligt ved relativt små ubalancer

- En aktiv finanspolitik indebærer i praksis, at et eller flere “instrumenter” – f.eks. skattesatser eller antallet af offentligt ansatte – bliver mere svingende, hvilket i sig selv kan være uønsket

Disse forhold er årsagen til, at der kun anbefales en forholdsvis begrænset finanspolitisk reaktion på udsving i output-gap.

Finanspolitikken påvirker økonomien på både kort og lang sigt

I Danmark tilrettelægges finanspolitikken bl.a. ud fra et hensyn til de udfordringer, som den aldrende befolkning stiller os overfor. Finanspolitikken påvirker økonomiens langsigtede udvikling, eksempelvis via skattestrukturen, men der er også et samspil mellem finanspolitikken og økonomien på det korte sigt, idet finanspolitikken påvirker aktivitetsniveauet via bidraget fra diskretionære indgreb (ændringer i skatte- og overførselssatser eller i det offentlige forbrug) og via automatiske stabilisatorer. Disse stabilisatorer er kraftige i Danmark pga. et progressivt skattesystem og et forholdsvis højt kompensationsniveau til ledige.

Konjunkturmotiverede finanspolitiske indgreb er blevet ledsaget af strukturforbedringer

Finanspolitikken gennem de seneste 25 år har indeholdt en række eksempler på større indgreb, der har sigtet på at stabilisere konjunktursituationen, men som samtidig indebar ændringer af de økonomiske strukturer. Fælles kendetegn for disse indgreb er, at de indeholdt ændringer i skatte- og arbejdsmarkedspolitikken. Kombinationen af konjunkturregulering og strukturelle forbedringer er en hensigtsmæssig måde at tilgodese både kort- og langsigtede hensyn, og den førte finanspolitik må alt i alt siges at have været veltilrettelagt.

To modeller

I kapitlet illustreres konsekvenserne af at føre en aktiv finanspolitik med modelsimulationer. Der er anvendt to forskellige modeltyper for at belyse betydningen af trægheder i prisdannelsen og af forbrugernes og virksomhedernes forventninger. På den ene side står Det Økonomiske Råds Sekretariats model, SMEC, der er en traditionel makro-økonometrisk model, hvor det på kort sigt i høj grad er efterspørgslen, der afgør størrelsen af produktionen. På den anden side står en nyudviklet DSGE-model, der er en så-

kaldt dynamisk stokastisk generel ligevægtsmodel.¹ Her planlægger husholdninger og virksomheder deres forbrug og investeringer ud fra den forventede fremtidige udvikling. Pristilpasningen er træg i DSGE-modellen, men dog mere fleksibel end i SMEC, og samlet set er det i højere grad tilbuddet af kapital og arbejdskraft, der afgør produktionens størrelse.

Mål og middel

Det antages i analysen, at finanspolitikken søger at stabilisere output-gap. Output-gap illustrerer bedre end BNP-væksten den faktiske konjunktursituation. Det skyldes, at hvis økonomien når kapacitetsgrænsen, begrænses dens mulighed for at vokse yderligere, blandt andet på grund af mangel på arbejdskraft. Dette vil naturligt medføre lave BNP-vækstrater, men det vil ikke betyde, at økonomien er i lavkonjunktur, og det vil slet ikke betyde, at økonomien har behov for stimulans.

Finanspolitikken kan stabilisere økonomien efter efterspørgselsstød

Uafhængigt af modelvalget viser analyserne, at det er muligt at benytte finanspolitikken til at stabilisere en række makroøkonomiske størrelser, såsom BNP, beskæftigelse og priser, når økonomien er ramt af et stød fra efterspørgsels-siden. Et efterspørgselsstød trækker produktion og priser i samme retning, hvorved der ikke opstår nogen konflikt mellem stabilisering af aktivitets- og prisniveau.

... men vanskeligt efter udbudsstød

Svingninger forårsaget af udbudsstød kan i princippet også stabiliseres, men vanskeligheden herved er, at økonomiens kapacitetsgrænse flyttes. Herved opstår der en risiko for at forveksle et efterspørgselsstød med et udbudsstød. Hvis en lav vækst eksempelvis ikke dækker over et negativt efterspørgselsstød, men i stedet over at det strukturelle produktionsniveau er faldet, bør finanspolitikken ikke lempes. Viser det sig først efter en årrække, at der rent faktisk var tale om et permanent negativt udbudsstød, som sænkede økonomiens potentielle produktion, vil en lempelig finanspolitik i realiteten have bidraget til at forhindre den nødvendige tilpasning af den økonomiske aktivitet. Et ubehageligt resultat af en sådan fejlvurdering af konjunktursituationen

1) DSGE er en forkortelse for *Dynamic Stochastic General Equilibrium*.

er, at man efter en årrække kan stå med en markant forværing af den strukturelle budgetsaldo. Hvis der er tegn på, at en uligevægt skyldes ændrede forhold på udbudssiden, bør finanspolitikken derfor som udgangspunkt ikke reagere.

**Afvejninger
nødvendige**

Der kan ikke på baggrund af analyserne udledes en “optimal” finanspolitisk regel. Hvor kraftigt, der skal reageres på en given konjunktuel ubalance, afhænger blandt andet af en afvejning mellem den mulige stabilisering af økonomien overfor den øgede variabilitet i eksempelvis antallet af offentligt ansatte eller i de offentlige investeringer.

**Finanseffekt på $\frac{1}{4}$
ved ubalancer i
produktionen på
1 pct.**

De største gevinster ved at imødegå økonomiens svingninger med konjunkturmodløbende finanspolitik opnås som ventet, når produktionen primært bestemmes fra efterspørgselsiden, mens gevinsterne er klart mindre, når udbudssiden dominerer. Samlet vurderes det på baggrund af analyserne, at en stigning i produktionen til 1 pct. over det strukturelle niveau med fordel kan imødegås med en negativ finanseffekt på omkring $\frac{1}{4}$ pct.point og vice versa.

**Usikkerhed gør det
vanskeligere at
stabilisere**

I praksis vil en vurdering af behovet for finanspolitiske indgreb være underlagt usikkerhed om såvel den aktuelle som den fremtidige konjunktursituation. Det er der flere årsager til: For det første offentliggøres relevante samfundsøkonomiske nøgletal, såsom BNP og beskæftigelse, med en vis forsinkelse, og for det andet vil tallene efter offentliggørelse ofte blive revideret – af og til betydeligt. Derudover er der metodemæssige problemer forbundet med at vurdere den aktuelle størrelse på output-gap. Der er derfor foretaget følsomhedsanalyser for at illustrere betydningen af, at finanspolitikken ikke kan baseres på den præcise konjunktursituation. Analysen viser, at målefejl i vurderingen af output-gap reducerer finanspolitikkenes muligheder for at stabilisere økonomien. Hvis målefejlene er meget store, og økonomien kun er en smule ude af balance, kan det endda risikeres, at finanspolitikken lempes på et tidspunkt, hvor der rent faktisk er behov for en stramning – eller omvendt.

**Fine-tuning bør
undgås**

I praksis kan det være vanskeligt at skelne et efterspørgselsstød fra et udbudsstød, men jo større en ubalance er, jo nemmere er det sædvanligvis at afgøre, hvorvidt det er udbuds-

eller efterspørgselsforhold, der er ansvarlige for ubalancen. Ved at undlade at reagere på små ubalancer reduceres sandsynligheden for at forveksle et udbudsstød med et efterspørgselsstød. Derfor bør der ikke reageres på output-gap, der er mindre, end hvad der svarer til 1 pct. af strukturelt BNP.

Symmetri en nødvendighed

Rent politisk er det som regel nemmere for en regering at lempe finanspolitikken, når det går dårligt i økonomien, end det er at skabe politisk tilslutning til en stramning, når det går godt. Det er imidlertid afgørende for holdbarheden af en aktiv finanspolitik, at der ikke blot lempes i lavkonjunkturer, men også strammes under højkonjunkturer. Hvis denne symmetri ikke efterleves, vil en aktiv finanspolitik på sigt øge den offentlige gæld.

Inflationen kan give selvstændig supplerende information

I analyserne er det forudsat, at finanspolitikken alene reagerer på output-gap, men i praksis bør øvrig information om den aktuelle konjunktursituation naturligvis tages i betragtning, f.eks. oplysninger om ledighed eller betalingsbalance. Særlig opmærksomhed bør rettes mod, om der er et inflationært pres i økonomien. Hvis output-gap eksempelvis er positivt, uden at der kan observeres et inflationært pres, kan det være en indikation af, at output-gap måske er målt forkert – som følge af at økonomien er ramt af et positivt udbudsstød.

Finanspolitikken bør fastholde fokus på mellem- og langfristede mål

Samlet viser analyserne, at finanspolitikken kan bidrage til at stabilisere konjunkturudviklingen. De demografiske udfordringer, som Danmark står overfor, understreger imidlertid vigtigheden af, at finanspolitikken bevarer fokus på mellem- og langfristede mål. Den kortfristede udførelse af finanspolitikken kan mindske økonomiens *udsving*, men *niveaue*t for velstand og beskæftigelse afhænger i sidste ende af den førte strukturpolitik. Derfor bør kortsigtede hensyn ikke kompromittere de langsigtede. Dette indebærer, at den kortsigtede stabiliseringspolitik bør tilrettelægges indenfor rammerne af en mellemfristet plan, der sikrer den finanspolitiske holdbarhed.

Dansk arbejdsmarkedspolitik efter år 2000

Stærkt arbejdsmarked har international opmærksomhed

I udgangspunktet er det danske arbejdsmarked velfungerende, og ledigheden er tæt på et historisk lavpunkt på 100.000 personer. Mange lande søger derfor inspiration i den danske arbejdsmarkedsmodel og -politik, der ofte betegnes "flexicurity".

Flexicurity: Balance mellem dagpenge, opsigelsesvarsler og aktiv arbejdsmarkedspolitik

Flexicurity-modellen er kendetegnet ved forholdsvis høj kompensation ved ledighed, et fleksibelt arbejdsmarked med lempelige regler for opsigelse og en høj jobmobilitet samt en aktiv arbejdsmarkedspolitik. Den forsikring mod indkomsttab ved ledighed, der opnås ved de relativt høje dagpengeydelse, betyder, at arbejdstagerne accepterer fleksible ansættelsesformer. På den anden side mindsker høje dagpenge alt andet lige de lediges incitament til at finde arbejde. Til gengæld bidrager den aktive arbejdsmarkedspolitik – vejledning, jobanvisning, rådighedskrav og aktivering – til, at ledige personer kommer hurtigere tilbage i beskæftigelse. Ulempen ved flexicurity-systemet er, at mindstelønnen presses op og dermed også kravene til kvalifikationer hos de dårligst uddannede. Der er således en risiko for, at store grupper udelukkes fra arbejdsmarkedet.

Lav ledighed kræver bredere indsats

I kapitlet analyseres og diskuteres centrale elementer i den danske flexicurity-model, især aktivering, obligatoriske møder og vejledning, rådighedskrav og dagpengesystemet. Kapitlet indeholder både nye analyser og en opdatering af analyser af aktiveringspolitikken i tidligere rapporter fra formandskabet. Det nuværende høje niveau for beskæftigelsen øger behovet for at se bredere på mulighederne for at reducere ledigheden og øge arbejdsstyrken.

Justeringer af aktiv arbejdsmarkeds-politik og incitament til øget arbejdsudbud

Kapitlet leder frem til følgende anbefalinger:

- Uddannelsesaktivering bør yderligere målrettes og effektiviseres, da den nuværende udformning er dyr og historisk hverken har øget beskæftigelse eller indtjening for de aktiverede. Hvis forbedringer ikke er mulige, bør omfanget reduceres væsentligt
- Tidligere og mere intensiv vejlednings-, jobanvisnings- og overvågningsindsats anbefales, da

dette har stor effekt på lediges muligheder og motivation for at komme i beskæftigelse

- Sagsbehandlerne bør anvende statistiske værktøjer i vurderingen af de lediges beskæftigelsespotentiale og af virkningen af forskellige indsatser
- Dagpengeperioden foreslås forkortet fra 4 til 2½ år
- Det fremtidige demografiske fald i arbejdsstyrken kan imødegås ved øget anvendelse af udenlandsk arbejdskraft, et skattefrit år til de 64-årige i beskæftigelse og mere fleksible overenskomster, der tillader øget arbejdstid for især offentligt ansatte

Underskud af aktivering, men stor variation

Analyserne i kapitlet viser et samfundsøkonomisk underskud af aktiveringspolitikken i 2001 på 3 mia. kr., jf. tabel 1. Resultatet skyldes især, at uddannelsesaktivering giver et stort underskud, mens motivationseffekten bidrager positivt.² Dette tyder på, at aktiveringen i 2001 ikke var dimensioneret hensigtsmæssigt.

“Flere i arbejde” er et skridt i den rigtige retning

Reformen “Flere i arbejde” har med virkning fra medio 2003 reduceret omfanget af især uddannelsesaktivering. Derfor vil den samfundsøkonomiske vurdering af aktivering i 2003 sandsynligvis være bedre end aktiveringen i 2001, selvom det endnu er for tidligt at sætte præcise tal på effekterne. De foreliggende analyser peger dog på behovet for ændringer i den aktive indsats, så de lediges beskæftigelses- og indtjeningsmuligheder forbedres.

Uddannelsesaktivering hæmmer højtuddannedes løn og beskæftigelse

Et bemærkelsesværdigt resultat i kapitlet er, at ledige med en videregående uddannelse i høj grad modtager uddannelsesaktivering, og at uddannelsesaktivering for denne gruppe påvirker beskæftigelse og lønindkomst negativt i de efterfølgende år. Uddannelsesaktivering til ledige, der kun har folkeskolen som uddannelsesmæssig baggrund, har derimod positiv indflydelse på løn og beskæftigelse efter nogle år. En mulig forklaring kan være, at uddannelsesaktivering af højtuddannede ledige ikke er tilstrækkeligt erhvervsrettet.

- 2) Motivationseffekten viser sig ved, at udsigten til at skulle deltage i aktivering motiverer ledige til at finde et arbejde.

Tabel 1 Samfundsmæssig nettogevinst ved forskellige aktiveringsordninger for personer aktiveret i 2001

Privat jobtræning	Offentlig jobtræning	Uddannelses-aktivering	Anden aktivering	Motivations-effekt	I alt
----- Mia. 2005-kr. -----					
0,2	0,2	-4,9	-0,4	1,8	-3,0

Anm.: Analysen omfatter 18-50-årige personer, der var ledige i den første uge af 2001. Diskonteringsraten antages at være 3 pct., og finansieringen af udgifter med skatter antages at indebære et skatteforvridningstab svarende til 20 pct. af udgiften.

Uddannelses-aktivering bør opkvalificere ledige til beskæftigelse

Uddannelsesaktivering bør målrettes bedre mod at opkvalificere de ledige til beskæftigelse. Det betyder sandsynligvis, at tilbuddene i forhold til i dag skal have et større og mere målrettet fagligt indhold og i højere grad erhvervsrettes. Især for de dårligst kvalificerede ledige, deriblandt en del indvandrere med mangelfulde sprogkunderskaber, kan der være behov for uddannelser af længere varighed. Uddannelsesaktivering bør som udgangspunkt kun opretholdes for de grupper, hvor der kan påvises en positiv effekt for deltagerens efterfølgende beskæftigelse og indtjening.

Betydelige motivationseffekter af aktivering

Analyserne viser betydelige motivationseffekter af aktivering svarende til en gennemsnitlig forkortelse af ledighedsperioden på knap en uge. Det er her vigtigt at bemærke, at denne effekt virker på mange flere ledige end de faktisk aktiverede, og at effekten indtræder inden aktivering. Derfor kan den ikke tilknyttes bestemte aktiveringstyper. Den samfundsøkonomiske gevinst ved motivationseffekten er knap 2 mia. kr., når man tager højde for sparede overførsler og øget produktion.

Fra sen aktivering til tidlige og intensive kontaktforløb

Undersøgelserne og diskussionen i kapitlet peger på ønskværdigheden af både en tidsmæssig og en indholdsmæssig forskydning af den aktive arbejdsmarkedspolitik. For det første bør den forholdsvis sene aktivering – i den nuværende konjunktursituation – i højere grad erstattes af en tidlig og intensiv indsats for at få de ledige tilbage i beskæftigelse. For det andet bør denne indsats i højere grad bestå i intensiv vejledning, jobanvisning, rådighedstest og om nødvendigt sanktioner.

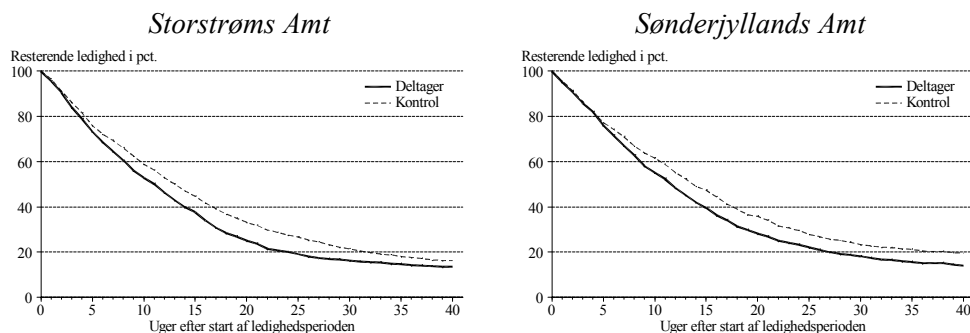
Bedre funktionsdeling i den aktive arbejdsmarkedspolitik

I den nuværende aktive arbejdsmarkedspolitik opfylder aktivering i praksis to funktioner. På den ene side opkvalificerer aktiveringsforløbene de ledige til at komme i beskæftigelse, men denne effekt har vist sig ikke at kunne retfærdiggøre omkostningerne ved ordningen. På den anden side er aktiveringen en motiverende faktor for de lediges overgang til beskæftigelse, allerede inden selve aktiveringen. De gradvise stramninger over de seneste år i rådighedsreglerne indebærer en styrkelse af de administrative procedurer som motivationsinstrument, og analyserne beskrevet i kapitlet dokumenterer deres effektivitet. Aktiveringsordningerne bør derfor i højere grad målrettes mod opkvalificering af svage ledige, mens især stærke lediges overgang til beskæftigelse bør styrkes gennem tidligere og mere intensive forløb med møder, vejledning og kontrol.

Forslag om tidlige og intensive forløb for ledige

Analyserne i kapitlet viser store effekter af obligatoriske møder, vejledning og rådighedsprøvning på lediges beskæftigelsesmuligheder. Eksperimentet "Hurtigt i gang" påviser store effekter af en tidlig og intensiv vejlednings- og overvågningsindsats på overgangen fra ledighed til beskæftigelse, jf. figur 1, og analyser i kapitlet viser, at kontaktførelser virker positivt på den lediges jobsøgning. Prisen herfor er lav i forhold til aktivering, og cost-benefit-analyser viser et samfundsøkonomisk overskud. På baggrund af disse erfaringer bør den danske arbejdsmarkedspolitik i højere udstrækning fokusere på intensive og tidlige forløb, hvor de ledige samtidig støttes og forpligtes i deres jobsøgning. Analyserne dokumenterer også, at opfølgningen af rådighedskrav med sanktioner øger overgangen til beskæftigelse betydeligt.

Figur 1 Ledighedsudvikling

Anm.: Deltagergruppen omfatter nyledige, der modtog en tidlig og intensiv vejlednings- og overvågningsindsats i forbindelse med forsøget "Hurtigt i gang" i Storstrøm og Sønderjyllands Amter i perioden november 2005 til februar 2006, mens kontrolgruppen omfatter nyledige i samme amter og periode, der fulgte det sædvanlige forløb ifølge gældende arbejdsmarkedslovgivning. Fødselsdatoen afgjorde, om de nyledige endte i deltager- eller kontrolgruppen.

Vurdering af ledige og målretning af ledighedsindsats kan forbedres

Vurderingen af de lediges beskæftigelsesmuligheder og en efterfølgende målrettet vejlednings- og opkvalificeringsindsats er afgørende elementer i en velfungerende arbejdsmarkedspolitik. Analyserne sandsynliggør, at jobcentrenes indsats på disse områder kan forbedres.

Forbedret vurdering af ledige ved hjælp af statistiske værktøjer

Vurderingen af de lediges beskæftigelsesmuligheder kan forbedres ved anvendelse af statistiske modeller, der bygger på historiske sammenhænge mellem lediges karakteristika, indsatsen over for de ledige og den efterfølgende udvikling i beskæftigelsen. Danske og udenlandske analyser samt nylige praktiske forsøg har vist, at statistiske modeller af denne type i samspil med sagsbehandlerens vurderinger kan forbedre bedømmelsen af lediges beskæftigelsesmuligheder. Udviklingen og anvendelsen af sådanne værktøjer bør derfor opprioriteres.

Bedre målretning af opkvalificeringsforløb gennem statistiske værktøjer

Udenlandske studier har derudover påvist, at statistiske værktøjer kan bidrage til at placere ledige i de opkvalificerende forløb, som giver de bedste efterfølgende beskæftigelseschancer. Den dårlige samfundsøkonomi i uddannelsesaktivering understreger vigtigheden af, at opkvalificeringsforløb forbeholdes de ledige, hvis udsigt til beskæftigelse øges. Der bør derfor igangsættes grundige danske under-

søgelse af, hvordan den omfattende viden fra administrative registre kan udnyttes til at forbedre de lediges placering i opkvalificeringsforløb.

Lang dagpengeperiode i Danmark

Kernen i flexicurity-modellen er, at arbejdstagerne accepterer fleksible afskedigelsesregler mod til gengæld at få en forholdsvis høj kompensation ved ledighed. Længden af dagpengeperioden er siden 1994 blevet nedsat fra syv til fire år med virkning fra 1. januar 2001. Dette er stadig betydeligt længere end den maksimale dagpengeperiode i de øvrige nordiske lande, hvor dagpengeperioden er mellem et og to år. Da 4-årsgrænsen blev indført, var ledigheden med 145.000 ledige væsentligt højere end i dag.

Nedre grænse for længden af dagpengeperioden

Omvendt er der også en nedre grænse for længden af dagpengeperioden. Hvis perioden er for kort til at give en reel sikring mod indkomstbortfald ved ledighed, vil arbejdstagerne sandsynligvis kræve bedre beskyttelse mod opsigelse. Da det danske a-kassesystem er frivilligt, skal der endvidere være en passende balance mellem a-kassebidrag og dagpengesikring for at sikre tilskyndelse til at være medlem. Et væsentligt supplerende økonomisk argument for at være medlem af en a-kasse er dog, at det giver mulighed for at tilmelde sig efterlønsordningen, som er en lukrativ pensionsordning.

Forslag om at nedsætte dagpengeperiode til 2½ år

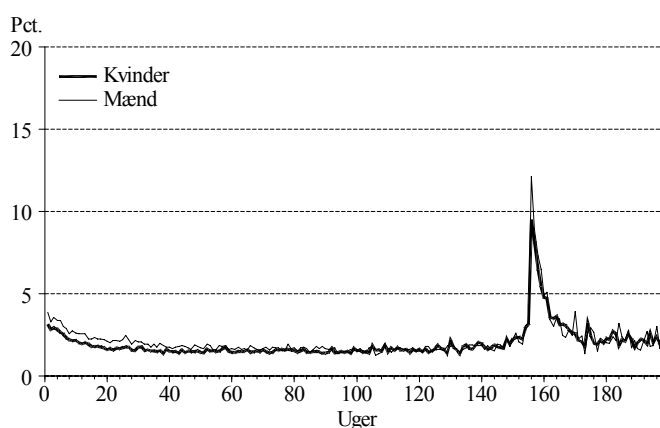
Formandskabet foreslår at nedsætte dagpengeperioden fra 4 til 2½ år. Forslaget erstatter det element i velfærdsforliget, der indebærer omfattende aktivering efter 2½ års ledighed. Som påvist oven for er aktivering ofte et dyrt og ineffektivt instrument i den aktive arbejdsmarkedspolitik. Det vurderes, at forkortelsen fastholder sikringselementet i den danske arbejdsmarkedsmodel og stadig gør det attraktivt at være medlem af en a-kasse. Det vigtigste argument er imidlertid, at forslaget kan få flere ledige i arbejde, da udløb af dagpengeperioden har en stærk incitamenteffekt. Samtidig er det forholdsvis få personer, der berøres.

Kortere dagpengeperiode øger søgeintensitet og jobmuligheder

De allerfleste ledighedsberørte er kun ledige i en kort tidsperiode. Det faktiske antal ledige, der berøres af en forkortelse af dagpengeperioden, er kun 21.600 personer, og størstedelen af disse personer må forventes at finde beskæf-

tigelse inden udløbet af den afkortede dagpengeperiode. Ledige tæt på ophør af dagpengeperioden har en markant forøget afgang til selvforsørgelse, jf. figur 2. Den ugentlige sandsynlighed for at forlade ledighed øges fra 2 pct. til 10-12 pct. En medvirkende forklaring på den forøgede sandsynlighed kan være en øget søgeaktivitet i forbindelse med ydelsesnedgangen ved ophør af dagpengeperioden. Ligeledes kan a-kassen og AF være fokuseret på at yde særlig støtte til ledige, der er tæt på at miste retten til dagpenge. En forkortet dagpengeperiode vil også have en stærk incitamentseffekt for ledige i et tidligere stadie af ledighedsforløbet.

Figur 2 Afgang fra ledighed/aktivering til selvforsørgelse i de sidste tre år med dagpenget

Anm.: Opgørelsen omfatter 30-49-årige forsikrede ledige, der påbegynder deres aktivperiode mellem uge 1, år 2000, og uge 50, år 2006. Aktivperioden varer 156 uger. Godt 178.000 personer indgår i opgørelsen. Ledige, der overgår til førtidspension, skånejob eller dør, sorteres fra. Afgang til selvforsørgelse defineres som fire på hinanden følgende uger uden offentlig forsørgelse eller SU.

**Strukturel ledighed
reduceres med
35.000 personer**

Det vurderes, at forslagene kan reducere ledigheden varigt med ca. 35.000 personer svarende til godt 1 pct. af arbejdsstyrken. Effekterne kan med en vis usikkerhed opgøres som følger:

- Forkortelse af dagpengeperioden skønnes – med udgangspunkt i antallet af ledige med 2½-4 års ledighed – at mindske ledigheden med ca. 15.000 personer
- En tidligere og mere intensiv indsats for ledige vurderes – med udgangspunkt i erfaringerne fra de regionale forsøg “Hurtigt i gang” – at reducere ledigheden med ca. 15.000 personer
- Bedre målretning og erhvervsretning af uddannelsesaktivering antages at kunne reducere ledigheden med 5.000 personer

9 mia. kr. til øgede offentlige udgifter eller skattelettelser

Dette betyder imidlertid ikke, at ledigheden permanent kan komme ret meget længere ned end niveauet i dag, hvor ledigheden er ca. 35.000 personer under det strukturelle niveau. Faldet i den strukturelle ledighed indebærer dog, at de offentlige finanser varigt forbedres med ca. 9 mia. kr., hvilket vil muliggøre lavere skatter eller højere offentlige udgifter i forhold til en situation, hvor de foreslåede reformer ikke gennemføres.

Kan arbejdsstyrken øges?

I en længere tidshorisont kommer arbejdsstyrken – både antallet af personer og arbejdstiden pr. person – i fokus. Det forventede fald i arbejdsstyrken på 80.000 personer frem mod 2020 bliver en kraftig begrænsning på dansk økonomi. Dette gælder ikke kun for erhvervslivets produktion, men også for mulighederne for at erstatte den store gruppe af ældre offentligt ansatte inden for centrale velfærdsområder, der står over for at skulle trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet.

For given pensionsalder er der tre mulige kilder til at øge arbejdsstyrken og dermed beskæftigelsen:

- Antallet af personer i den erhvervsdygtige alder uden for arbejdsstyrken reduceres
- Antal præsterede arbejdstimer pr. beskæftiget øges
- Flere udlændinge kommer til landet og får arbejde

Efterlønsmodtagere har gode forudsætninger for at arbejde	I kapitlet ses nærmere på grupper af 18-64-årige uden for arbejdsstyrken på offentlig forsørgelse. Blandt disse grupper har modtagere af efterløn i gennemsnit de bedste helbreds-mæssige og kvalifikationsmæssige forudsætninger for at være i beskæftigelse. 2/3 af efterlønsmodtagerne kommer direkte fra beskæftigelse, og efterlønsmodtagernes helbreds-tilstand, målt ved det gennemsnitlige forbrug af sundheds-ydelser og medicin, er tæt på helbredstilstanden for de beskæftigede i aldersgruppen over 60 år.
Hvordan fastholdes ældre på arbejdsmarkedet?	Velfærdsforliget fastholder en 5-årig efterlønsperiode som en rettighed. Selvom efterlønsordningen indebærer en tilskyndelse til at udsætte tilbagetrækningen til det 62. år eller senere, bør man overveje at øge den økonomiske tilskyndelse for ældre til at forblive på arbejdsmarkedet.
Skattefrit år til 64-årige	Formandskabet foreslår et forhøjet beskæftigelsesfradrag til ældre. Forslaget indebærer, at alle 64-årige i beskæftigelse, der har været beskæftigede i de foregående fire år, får et "skattefrit år" svarende til en skattelettelse på maksimalt 100.000 kr.
Et skattefrit år er selvfinansierende ved begrænset beskæftigelseseffekt	Formandskabet har ikke foretaget præcise vurderinger af forslagens mulige konsekvenser. Der er ca. 6.000 personer, der går på efterløn som 62-årige. Hvis alle disse personer, som følge af forslaget om et skattefrit år, udkød deres tilbagetrækning til det 65. år, ville det udløse en merbeskæftigelse på i alt 18.000 personer for de tre årgange. Selv om forslagens beskæftigelseseffekt kun bliver knap 1/3 heraf – 5.000 personer i alt svarende til 1.700 personer pr. årgang – er det selvfinansierende i forhold til de offentlige finanser. Dette afspejler de betydelige samfundsøkonomiske omkostninger ved efterlønsordningen.
God timing af skattelettelse	Formandskabet har tidligere advaret mod ufinansierede skattelettelser i den nuværende konjunktursituation. Den foreslåede skattelettelse udmærker sig imidlertid ved, at de gunstige udbudseffekter – øget arbejdsudbud i perioden 2008-09 fra de 62-63-årige og muligvis også fra de 60-61-

årige – kommer før skattelettelsen til beskæftigede personer, der i løbet af 2010 fylder 64 år.³

**Forslag afbøder
effekt af efterløn**

Forslaget afbøder de negative virkninger på arbejdsstyrken af efterlønsordningen. Formandskabet har tidligere foreslået efterlønsordningen afskaffet, men konstaterer, at dette efter indgåelsen af velfærdsforliget i juni 2006 ikke er politisk realistisk i en overskuelig fremtid. Det er i denne sammenhæng, forslaget om forhøjet beskæftigelsesfradrag for de ældre skal ses.

**Stor stigning i
arbejdstiden for
nogle grupper**

Antal præsterede arbejdstimer pr. beskæftiget er steget i mange sektorer i økonomien siden opsvinget i midten af 1990'erne. Fremgangen på knap 60 timer pr. beskæftiget om året svarer til en udvidelse af arbejdsstyrken på næsten 100.000 personer. Fremgangen er koncentreret om erhverv med mange selvstændige og erhverv med udtalt arbejdskraftmangel, f.eks. landbrug, transportvirksomhed samt bygge- og anlægsvirksomhed.

**Men offentligt
ansatte er ikke
fulgt med**

Det er imidlertid bemærkelsesværdigt, at ansatte i den offentlige sektor, som i forvejen arbejder få timer om året sammenlignet med andre grupper, i gennemsnit ikke har udvidet arbejdstiden i perioden – faktisk er deres arbejdstid faldet. Hvis de offentligt ansatte havde udvidet deres arbejdstid svarende til de privatansatte – 85 timer om året – ville det kunne øge arbejdsstyrken med op til 50.000 helårs-personer. Til sammenligning er det demografiske dræn på arbejdsstyrken 80.000 personer frem mod 2020.

**Arbejdstid er
aftalestof, men
afhænger også af
præferencer,
familie, løn og skat**

Det er altid lettere at påvise et potentiale end at realisere det. Arbejdstiden for beskæftigede fastlægges i et komplekst samspil mellem mange forhold. Den enkelte bestemmer sin arbejdstid afhængigt af dels de muligheder for fleksibilitet, som overenskomsterne og lokalaftaler giver, dels egne præferencer og familiemæssige bindinger, samt timelønnen efter skat.

3) Argumentationen bygger på, at forslaget indføres pr. 1. januar 2008, og at skattefritagelsen første gang gives til personer, der fylder 64 år i løbet af 2010, og som opfylder det beskrevne beskæftigelseskrav.

Lav arbejdstid pga. begrænsninger i overenskomster mv.?

Formandskabet anbefaler, at det undersøges, om der er begrænsninger i de offentlige overenskomster eller lokal-aftaler, som hindrer, at de offentlige ansatte, der gerne vil øge deres arbejdstid, også kan gøre det. I et bredere perspektiv er det afgørende at få afklaret, hvordan man får skabt attraktive offentlige arbejdspladser, hvor de ansatte kan og vil arbejde lige så mange timer som i den private sektor, og hvor det ikke er normen, at man trækker sig tilbage som 60-årig.

Østaf tale bør bortfalde hurtigst muligt

I kapitlet vurderes det, at tilgangen af udenlandsk arbejdskraft fra især Sverige, Østeuropa og Tyskland har haft stor betydning for holdbarheden af opsvinget i de senere år. Der er dog beskæftiget væsentlig færre østeuropæiske EU-borgere i Danmark end i f.eks. Norge. Det anbefales, at de bindinger for danske virksomheders brug af østeuropæisk arbejdskraft, som er fastlagt i den såkaldte østaf tale, bortfalder hurtigst muligt. Østaf talem ophører senest 1. maj 2009, men der ligger en vigtig signalværdi i en hurtig afvikling, da en række andre EU-lande, som må anses for et oplagt arbejdsmarked for østeuropæere, især Tyskland, også afvikler deres begrænsninger på dette tidspunkt. Generelt er der behov for at se på, om der er uhensigtsmæssige begrænsninger på udlændinges mulighed for at komme til Danmark og arbejde.